

«ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΙΣ 1974 – 2004»

της Νταραρά Ευαγγελίας

Μάθημα: Συνταγματικό Δίκαιο

Καθηγητής: Κος Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος

Ημερομηνία Παράδοσης: 27/01/2005

Περιεχόμενα

Η Ελλάδα της Δημοκρατίας	3
Μεταπολιτευτική Ελλάδα	3
Τα Κόμματα	3
Οι Κυβερνήσεις	4
ΝΔ 1974 - 1981	4
ΠΑΣΟΚ 1981 - 1989	8
Περίοδος Αστάθειας	13
ΝΔ 1990 - 1993	15
ΠΑΣΟΚ 1993 - 2004	18
ΝΔ2004	24
Βιβλιογραφία	27

Η Ελλάδα της Δημοκρατίας

Μεταπολιτευτική Ελλάδα

Η 24η Ιουλίου 1974 αποτελεί ορόσημο στην ιστορία του νέου ελληνισμού. Η Ελλάδα της χούντας τέλειωσε και η επιστροφή της ελευθερίας είναι γεγονός. Η μετεμφυλιακή περίοδος με αποκορύφωμα την δικτατορία αποτελεί πλέον παρελθόν.

Μία νέα περίοδος δημοκρατικής ομαλοποίησης ξεκινά για την Ελλάδα. Στην Ελλάδα της Μεταπολίτευσης, κανένας θεσμός δεν μπορούσε πλέον να διαδραματίσει ουσιαστικό ρόλο, αν δεν τύγχανε άμεσης και επαναλαμβανόμενης νομιμοποίησης. Το πολιτικό σύστημα δεν εξαρτιόταν πλέον από θεσμικούς και μή παράγοντες και η ελληνική δημοκρατία ήταν αυτοκέφαλη. Περιορισμοί και εθνικές επιλογές αποφασίζονταν από τις πολιτικές και κομματικές ηγεσίες και υπόκειντο στο λαϊκό δημοκρατικό έλεγχο.

Στο νέο θεσμικό πλέγμα που χαρακτηρίζει την μεταπολιτευτική Ελλάδα, καθοριστικό ρόλο έχουν τα κόμματα.

Τα Κόμματα

Στη μεταπολιτευτική Ελλάδα διαμορφώθηκε μια νέα κομματική κατάσταση. Νέα κόμματα εμφανίστηκαν. Η Νέα Δημοκρατία ιδρύθηκε στις 28 Σεπτεμβρίου 1974 με προσωπική διακήρυξη του Κ. Καραμανλή. Το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα με ηγέτη τον Α. Παπανδρέου ιδρύθηκε στις 3 Σεπτεμβρίου 1974. Στις 20 Σεπτέμβρη επανεμφανίστηκε η Ένωση Κέντρου με αρχηγό τον Γεώργιο Μαύρο, στην οποία λίγο αργότερα προστέθηκε η ομάδα των Νέων Δυνάμεων, αποτελούμενη από επιφανείς παράγοντες του αντιδικτατορικού αγώνα, και συναποτέλεσαν την Ένωση Κέντρου – Νέες Δυνάμεις. Στα αριστερά, εμφανίστηκαν δύο κομμουνιστικά κόμματα. Το παραδοσιακό φιλοσοβιετικό Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας και το ευρωκομμουνιστικό ΚΚΕ Εσωτερικού.

Νέα Δημοκρατία:

Ο Κ. Καραμανλής είχε ξεκάθαρη πρόθεση να δώσει νέο πολιτικό ιδεολογικό στίγμα στην συντηρητική παράταξη. Στόχος του ήταν η υπέρβαση του ιδεολογικού-

πολιτικού προφίλ της προδικτατορικής Δεξιάς και η δημιουργία μιας εθνικής αντιδικτατορικής παράταξης. Ο Καραμανλής συμπύκνωσε την ανανεωτική προσπάθεια και το επιδιωκόμενο ιδεολογικό στίγμα της ΝΔ με τον όρο ριζοσπαστικός φιλελευθερισμός. Προσπάθησε να τοποθετήσει τη ΝΔ όσο πιο «αριστερά» μπορούσε. Από άποψη πολιτικών αξιών, η ΝΔ θέλησε να επικαλύψει τον κεντρικό χώρο. Τόνισε την προσήλωση της στην μεικτή οικονομία δίνοντας έμφαση στον παρεμβατικό ρόλο του κράτους, όπως επίσης και την κοινωνική δικαιοσύνη. Η σταθεροποίηση των φιλελεύθερων δημοκρατικών θεσμών και η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Ένωση αποτελούσαν τους δύο μείζονες εθνικούς στόχους του κόμματος.

Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα:

Το ΠΑΣΟΚ κυριάρχησε στην ελληνική πολιτική σκηνή στο τελευταίο τέταρτο του 20ού αιώνα, πετυχαίνοντας να κατακτήσει μια στρατηγική θέση στο πολιτικό και κοινωνικό φάσμα της μεταπολιτευτικής Ελλάδας και να δημιουργήσει ένα σταθερό σύστημα εξουσίας. Στη διακήρυξη του αυτοσυστάθηκε ως ριζοσπαστικό δύναμη, που απώτερο σκοπό είχε την οικοδόμηση μίας σοσιαλιστικής αυτοδιαχειριστικής κοινωνίας. Οι στόχοι περιλάμβαναν εκτεταμένες εθνοποιήσεις, αναδιανομή του εισοδήματος ώστε να μειωθούν οι ανισότητες, ανάπτυξη ενός απλόχερου κοινωνικού κράτους. Το κεντρικό όμως μοτίβο της ανάλυσης ήταν η εξάρτηση από τις ΗΠΑ και τα άλλα ιμπεριαλιστικά κέντρα και κατ' ακολουθία αγώνας για εθνική ανεξαρτησία, αίτημα που σαφώς επισκίαζε την άλλη τριάδα των θεμελιακών συνθημάτων: λαϊκή κυριαρχία, κοινωνική απελευθέρωση, δημοκρατική διαδικασία.

ΚΚΕ και ΚΚΕ Εσωτερικού:

Το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας (ΚΚΕ), με ηγετική μορφή τον Χ. Φλωράκη, εξέφρασε την φιλοσοβιετική ιδεολογική-πολιτική παράδοση του χώρου ενώ το ΚΚΕ Εσωτερικού, με ηγετικές μορφές τον Λ. Κύρκο και τον Χ. Δρακόπουλο, επιχείρησε την ανανέωση του κινήματος στην κατεύθυνση του ευρωκομμουνισμού. Το ΚΚΕ αντιπροσώπευσε τις νοοτροπίες της ελληνικής κοινωνίας το οποίο είχε ταυτιστεί ιστορικά με την Κομμουνιστική Αριστερά. Η συναίνεση που εξασφάλιζε ήταν πρωτίστως ταυτοτικού χαρακτήρα. Θεμέλιο αυτής της ιστορικής ταυτότητας υπήρξε ο δεσμός με

την ΕΣΣΔ και το Κ.Κ. της Σοβιετικής Ένωσης. Αντίθετα το ΚΚΕ Εσωτερικού βρήκε απεριόριστη ανταπόκριση στον παραδοσιακό κομμουνιστικό χώρο, διατήρησε όμως τους δεσμούς χάρη στα σημαντικά ιστορικά στελέχη που το συγκρότησαν. Η πολιτική του βάση συγκεντρώθηκε κυρίως σε νέες δυνάμεις, από το χώρο της νεολαίας, της διανοήσης και των μεσαίων στρωμάτων με μέσο και ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης, οι οποίες εντάχθηκαν στον κομμουνιστικό χώρο μέσω του αντιδικτατορικού αγώνα και της αίγλης των ιδεών της Αριστεράς στην εκδοχή του ευρωκομματισμού κατά την 10ετία του '70.

Οι Κυβερνήσεις

N.Δ. 1974 – 1981

Η Ν.Δ. ήταν η πρώτη κυβέρνηση της μεταπολιτευτικής Ελλάδας βγαίνοντας νικήτρια στις βουλευτικές εκλογές του 1974 – 1977. Τα αποτελέσματα των εκλογών φαίνονται στον πίνακα 1.

	20/11/1977		17/11/1974	
Κόμματα	%	Έδρες	%	Έδρες
Νέα Δημοκρατία (Ν.Δ.)	41.8	171	54.4	216
Εθνική Παράταξη (Ε.Π.)	6.3	5	-	-
Κόμμα Νεοφιλελεύθερων (Κ.ΝΦ.)	1.1	2	-	-
ΕΔΕ	-	-	1.1	-
ΠΑΣΟΚ	25.3	93	13.6	15
Ένωση Κέντρου	12	16	20.4	61
Συμμαχία (ΚΚΕ εσ – ΕΔΑ)	2.7	2	-	-
Ενωμένη Αριστερά	-	-	9.5	8
ΚΚΕ	9.4	11	-	-
Διάφοροι	0.9	-	1.1	-
Σύνολο	100	300	100	300

Πίνακας 1: Αποτελέσματα Βουλευτικών Εκλογών 1974 – 1979

Η μεγαλύτερη επιτυχία της κυβέρνησης του Κ. Καραμανλή μπορεί να θεωρηθεί η επιλογή ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), που διασφαλίστηκε με τη συνθήκη προσχώρησης, που υπέγραψε εκ μέρους της Ελλάδας ο Κ. Καραμανλής στις 28-5-1979 και ίσχυσε επισήμως από την 1^η Γενάρη 1981. Πέρα από αυτήν την ιστορική συμβολή στην εθνική πορεία, η πολιτική των κυβερνήσεων της ΝΔ επικεντρώθηκε στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της τραγωδίας της Κύπρου και στην διαχείριση των τεταμένων ελληνο-τουρκικών σχέσεων από τη μία, και της ασταθούς οικονομικής κατάστασης, από την άλλη.

Ο Κ.Καραμανλής αφιέρωσε το μεγαλύτερο μέρος της δραστηριότητας τους την εξωτερική πολιτική. Η ένταξη στην ΕΟΚ και η πίστη στην ανάγκη πολιτικής ενοποίησης

της Ευρώπης θεωρήθηκε εθνικός στόχος. Η ένταξη στη ΕΟΚ θα αποτελούσε πρώτιστη εγγύηση για εθνική ανεξαρτησία, δημοκρατική ομαλότητα και οικονομική ευημερία. Την ίδια ώρα η κυβέρνηση κινήθηκε γρήγορα να καλύψει το χαμένο έδαφος που είχε χαθεί επί δικτατορίας και παράλληλα προσπάθησε να επιτύχει ευνοϊκότερες δυνατές συνθήκες διεθνούς υποστήριξης στη διένεξη με την Τουρκία και την επίλυση του Κυπριακού. Οι ΗΠΑ κατείχαν ρόλο-κλειδί στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Κυπριακό. Είχαν αναλάβει ρόλο ρυθμιστή και διαιτητή στην ισορροπία δυνάμεων για να επιλυθεί το Κυπριακό. Ο έντονος αντιαμερικανισμός της ελληνικής κοινής γνώμης προήλθε από τις ευθύνες των ΗΠΑ για την δικτατορία και την Κύπρο. Ο Καραμανλής δεν δίστασε, το 1974, να κηρύξει την αποχώρηση της Ελλάδας από το ΝΑΤΟ σαν ένδειξη αποχής. Τελικά αυτή η κίνηση αποδείχθηκε αρνητική, καθώς η Τουρκία κέρδιζε από την απουσία της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ, κάτι που οδήγησε την ελληνική πλευρά να επαναδιαπραγματευτεί την επιστροφή της στις Νατοϊκές δυνάμεις τον Οκτώβριο του 1980.

Η διεθνής οικονομική κρίση χτύπησε και την Ελλάδα καθώς το ΑΕΠ το 1974 έπεσε κατά 6.4% και ο δευτερογενής τομέας κατά 13.1%. Η οικονομική πολιτική της κυβέρνησης επηρεάστηκε από τα δύο πετρελαϊκά σοκ που επέφερε στασιμοληθωρισμό και αύξηση της ανεργίας. Η κυβέρνηση αποφάσισε να αντιμετωπίσει την ένταξη στην ΕΟΚ, τους εξοπλισμούς και τα ανοιχτά εθνικά ζητήματα με δύο βασικές αιχμές στην οικονομική πολιτική. Πρώτον, απλόχερη εισοδηματική πολιτική. Οι πραγματικοί μισθοί των Ελλήνων εργαζομένων αυξήθηκαν ταχύτερα από τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη που περνούσαν την ίδια φάση αποκατάστασης της δημοκρατίας. Η δεύτερη αιχμή ήταν ο έντονος κρατικός παρεμβατισμός. Ο δημόσιος τομέας επεκτάθηκε¹ και σαν συνέπεια ήταν η σημαντική μείωση της ανισότητας, της σχετικής και απόλυτης φτώχειας. Αντίστροφα, αυξήθηκε η υλική ευμάρεια του πληθυσμού μετρούμενη σε όρους μέσης καταναλωτικής δαπάνης ή μέσου εισοδήματος.

¹ Τόσο μέσω κρατικοποιήσεων όσο και ίδρυσης νέων επιχειρηματικών φορέων, οι οποίοι θα αναλάμβαναν την ευθύνη ανάπτυξης βασικών βιομηχανικών κλάδων.

ΠΑ.ΣΟ.Κ. 1981 - 1989

Το ΠΑΣΟΚ κέρδισε πανηγυρικά τις εκλογές της 18^{ης} Οκτωβρίου 1981 (Πίνακας 2) βάζοντας τέλος στο μονοπώλιο εξουσίας που σχεδόν κατέχει η συντηρητική παράταξη μετά τον εμφύλιο.

	18/10/1981		2/6/1985	
Κόμματα	%	Έδρες	%	Έδρες
Νέα Δημοκρατία (ΝΔ)	35.9	115	40.8	126
ΠΑΣΟΚ	48.1	172	45.8	161
ΚΚΕ	10.9	13	1.8	1
ΚΚΕ Εσωτ.	1.3	-	1.8	1
Διάφοροι	3.8	-	1.7	-
Σύνολο	100	300	100	300

Πίνακας 2: Αποτελέσματα Βουλευτικών Εκλογών 1981 και 1985

Το ΠΑΣΟΚ ως αντιπολίτευση είχε μοιράσει πολλές υποσχέσεις προς όλες τις κατευθύνσεις και τα συνθήματα του ήταν πολύ ριζοσπαστικά. Έτσι η πρώτη κυβερνητική τετραετία αναλώθηκε κυρίως στην προσγείωση της συνθηματολογίας και των προσδοκιών στο έδαφος της πραγματικότητας. Το ΠΑΣΟΚ κυβέρνησε επί 8 συνεχόμενα έτη, κερδίζοντας πάλι τις εκλογές του 1985 (Πίνακας 2). Οι 2 τετραετίες διακυβέρνησης χαρακτηρίζονται από ουσιαστικές μεταβολές στην ιδεολογία, στις αξίες και τις νοοτροπίες.

Η κυβερνητική δράση του ΠΑΣΟΚ ξεκίνησε με ιδιαίτερη έμφαση στον πολιτικό-ιστορικό τομέα. Καταργήθηκαν τα υπολείμματα της νομοθεσίας και συμβόλων του Εμφυλίου, αναγνωρίστηκε η ΕΑΜική αντίσταση και καθιερώθηκε η 25^η Νοεμβρίου ως ημέρα εθνικού εορτασμού της Ένωσης Εθνικής Αντίστασης. Η κυβέρνηση προώθησε μια σειρά μέτρων πολιτισμικού εκσυγχρονισμού² που αντιστοιχούσαν στο επίπεδο μίας μοντέρνας ευρωπαϊκής κοινωνίας.

² Οικογενειακού δικαίου, κατάργηση της προίκας, αποποινικοποίηση της μοιχείας, καθιέρωση πολιτικού γάμου και δικαίωμα ψήφου στα 18 χρόνια.

Τα οξυμένα οικονομικά και εθνικά προβλήματα ήταν όμως που προβλημάτισαν έντονα την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ. Η δημοσιονομική³ πολιτική υπήρξε ιδιαίτερα επεκτατική και έγινε ελλειμματική καθώς τα φορολογικά έσοδα ήταν πολύ λιγότερα από τις αυξήσεις των δαπανών⁴. Η νομισματική πολιτική υπήρξε επίσης επεκτατική, όμως η ενίσχυση της ζήτησης δεν κέντρισε την προσφορά και ανάπτυξη. Η αναδιάρθρωση της παραγωγικής δομής μέσω της διεύρυνσης του επιχειρηματικού ρόλου του κράτους και των κρατικοποιήσεων, απετράπηκε από την κομματικοπελαταιακή διαχείριση του δημόσιου τομέα και την μείωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Τελικά, η οικονομική πολιτική της πρώτης τετραετίας υπήρξε υπαίτια των ανισοροπιών που προκλήθηκαν στη δεκαετία '80 και οι οποίες προς το τέλος οδήγησαν στην απώλεια του ελέγχου των οικονομικών μεγεθών⁵.

Η εξωτερική πολιτική του ΠΑΣΟΚ κατά την πρώτη τετραετία επηρεάστηκε από δύο παράγοντες. Πρώτον, οι πραγματικότητες που επέβαλαν η γεωπολιτική, τα ανοιχτά εθνικά θέματα και το διεθνές κλίμα. Δεύτερον, η ανεξαρτησιακή ρητορική του ΠΑΣΟΚ της αντιπολίτευσης που ο Α. Παπανδρέου και τα στελέχη του ΠΑΣΟΚ έπρεπε να διαχειριστούν έτσι ώστε να την φέρουν εγγύτερα στις πραγματικότητες, χωρίς η κοινή γνώμη να προσλάβει την προσαρμογή σαν «υποχώρηση». Το ΠΑΣΟΚ εγκαταλείποντας τα ακραία αντιπολιτευτικά συνθήματά του, δεν διατάραξε τις σχέσεις της Ελλάδας με τους βασικούς δυτικούς θεσμούς. Έμεινε στην ΕΟΚ, στο ΝΑΤΟ και ανανέωσε την παραμονή των αμερικάνικων βάσεων στη χώρα. Παράλληλα, ανέλαβε πρωτοβουλίες προς τους Αδέσμευτους και τις ανατολικές χώρες με σκοπό να προκαλέσει θετική επίδραση στην εσωτερική κοινή γνώμη. Τέλος, ως προς τα ζητήματα των ελληνοτουρκικών σχέσεων και το Κυπριακό σημειώθηκε μια πιο «σκληρή» στάση. Η κυβέρνηση απέρριψε το διμερή διάλογο με την Τουρκία ως μέσο αντιμετώπισης των ανοιχτών προβλημάτων, με το επιχείρημα ότι δεν υπάρχουν διμερή προβλήματα εκτός της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, για την οποία οι δύο χώρες θα μπορούσαν να καταφύγουν στη διαιτησία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης.

³ Έντονος κρατικός παρεμβατισμός, εκτεταμένη επιχειρηματική δραστηριότητα του δημόσιου, ενίσχυση της ζήτησης και κατανάλωσης ώστε να τροφοδοτηθεί η εγχώρια παραγωγή.

⁴ Μισθολογικές αυξήσεις ενός αυξανόμενου αριθμού δημοσίων υπαλλήλων, χρηματοδότηση ενός διευρυνόμενου δημόσιου τομέα ο οποίος αναλάμβανε το βάρος των «προβληματικών» επιχειρήσεων, και αύξηση των πόρων της κοινωνικής πολιτικής.

⁵ Πληθωριστικές εντάσεις, σημαντικά πρωτογενή ελλείμματα και προβλήματα στο ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών.

Εξάλλου, το Κυπριακό θεωρήθηκε αποκλειστικά διεθνές πρόβλημα κατοχής μέρους μιας ανεξάρτητης χώρας-μέλους του ΟΗΕ και, επομένως, οι προσπάθειες επίλυσης θα έπρεπε να αναζητηθούν με αυτή την αφετηρία. Γενικά, οι ελληνοτουρκικές σχέσεις στην περίοδο 1983-1987 γνώρισαν ιδιαίτερη όξυνση⁶ με αποτέλεσμα ο Α. Παπανδρέου να αρχίσει μία βαθμιαία αναθεώρηση της ελληνοτουρκικής πολιτικής.

Κατά την πρώτη κυβερνητική θητεία του ΠΑΣΟΚ, σημειώθηκε έκρηξη συμμετοχής των μαζών σε ποικίλους θεσμούς και κοινωνικές οργανώσεις. Η κυβέρνηση έλαβε θεσμικά και εκδημοκρατισμού των συνδικαλιστικών-κοινωνικών οργανώσεων, δημιούργησε νέους θεσμούς που προέβλεπαν την συμμετοχή των εργαζομένων ενώ εισήγαγε αντίστοιχες μορφές στην δημόσια διοίκηση. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα από την μια οι Έλληνες πολίτες να έχουν την δυνατότητα συμμετοχής σε κομματικά συνδικαλιστικά όργανα με σκοπό την βελτίωση του τομέα εργασίας τους από την άλλη όμως φάνηκαν σύντομα και οι αρνητικές συνέπειες⁷ ιδιαίτερα στον ευρύτερο δημόσιο τομέα και δημόσια διοίκηση. Πάντως, οι μεταρρυθμίσεις σε σημαντικά κοινωνικά πεδία και η διεύρυνση των συμμετοχικών θεσμών που πραγματοποιήθηκαν, δημιούργησαν τετελεσμένα και εξακολουθούν να αποτελούν την βασική θεσμική οργάνωση των αντίστοιχων χώρων⁸.

Το κυβερνητικό έργο του ΠΑΣΟΚ κατά την πρώτη τετραετία δεν ανταποκρίθηκε στις προσδοκίες που είχαν δημιουργηθεί με τα αποτελέσματα του 1981. Παρόλαυτά, δεν είχε χάσει επαφή με το πλειοψηφικό αντιδεξιό πολιτικό-κοινωνικό ρεύμα, γεγονός που φάνηκε με τη νέα επιτυχία στις εκλογές του 1985(Πίνακας 2). Ο Α. Παπανδρέου είχε καταφέρει να δημιουργήσει ένα προεκλογικό κλίμα αντιδεξιάς και να υπερνικήσει τον πρόσφατα ελεγμένο αρχηγό της Ν.Δ., Κ.Μητσοτάκη.

Το 1985 μπορεί να χαρακτηριστεί έτος «στροφής», κυρίως λόγω των γεγονότων στην διεθνή πολιτική σκηνή⁹. Εκτός αυτού, στο εσωτερικό της χώρας άλλαζε το

⁶ Μονομερή ανακήρυξη της «Τούρκικης Δημοκρατίας της Βορείου Κύπρου», τον Νοέμβριο του 1983, τον συνεχή «εμπλουτισμό» των διμερών διαφορών με νέα ζητήματα από την πλευρά της Τουρκίας και την επικίνδυνη κρίση της 7^{ης} Μαρτίου 1987 στο Αιγαίο, που έφθασε στα όρια της πολεμικής εμπλοκής.

⁷ Απομαζικοποίηση και αποθάρρυνση της συμμετοχής, εμφάνιση φαινομένων διαφθοράς όπου οι συμμετοχικοί θεσμοί υποτάχθηκαν στο κομματικό συμφέρον και ακόμη πιο πέρα στο ιδιωτικό συμφέρον.

⁸ Εθνικό Σύστημα Υγείας (ΕΣΥ), σχεδιασμένο από τον Γ. Γεννηματά. Νόμος – Πλαίσιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και η συνεχής αναβάθμιση τη τοπικής αυτοδιοίκησης.

⁹ Άνοδος του κομμουνιστικού κόμματος του Γκορμπατσόφ στην ηγεσία της Σοβιετικής Ένωσης. Επιτάχυνση διαδικασίας με στόχο την καθιέρωση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς.

ιδεολογικό κλίμα. Η κοινή γνώμη άρχισε να αποστασιοποιείται από έννοιες όπως κρατισμός, συλλογικό, εθνική αυτοδυναμία και να υιοθετεί νέες όπως ιδιωτική πρωτοβουλία, ατομικό, ευρωπαϊκός προσανατολισμός. Ο φιλελευθερισμός άρχισε να επικρατεί του αντιδεξιού λόγου και αυτό ήταν το κλίμα της δεύτερης τετραετίας διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, που προχώρησε σε αποστασιοποίηση από την πολιτική της πρώτης τετραετίας.

Στην εξωτερική πολιτική, η ευρωπαϊκή προοπτική απέκτησε για το ΠΑΣΟΚ κεντρική σημασία, ενώ παράλληλα, οι σχέσεις με τις ΗΠΑ και NATO παρέμειναν σε ήρεμα πλαίσια. Επίσης στα ελληνοτουρκικά παρατηρήθηκε μία στροφή του Α. Παπανδρέου για διάλογο μεταξύ των δύο πλευρών που κορυφώθηκε με την συνάντηση των δύο πρωθυπουργών στο Νταβός της Ελβετίας το Φεβρουάριο του 1988. οι συζητήσεις συνεχίστηκαν και σε χαμηλότερα επίπεδα, μέχρι το τέλος του ίδιου έτους, που αυτή η προσπάθεια προσέγγισης δεν συνεχίστηκε καθώς οι ηγέτες και των δύο κρατών είχαν άλλες προτεραιότητες.

Αποφασιστική αναθεώρηση έγινε στην οικονομική πολιτική με την απομάκρυνση του Γ. Αρσένη από το Υπουργείο Οικονομικών και τη αντικατάσταση του από τον Κ. Σημίτη, με σκοπό να σχεδιάσει και εφαρμόσει μέτρα για την σταθεροποίηση της οικονομίας. Το «σταθεροποιητικό σχέδιο»¹⁰ έφερε σε σύγκρουση την κυβέρνηση με τα συνδικάτα, όμως αυτή η στροφή στην οικονομική (όπως και εξωτερική) πολιτική ήταν ένδειξη της ανάγκης για ιδεολογική αναθεώρηση προς μια κατεύθυνση ενός σύγχρονου ευρωπαϊκού σοσιαλιστικού κόμματος. Το Νοέμβριο του 1987 ο Α. Παπανδρέου αποφασίζει να διακόψει το «σταθεροποιητικό πρόγραμμα», με αποτέλεσμα την παραίτηση του Κ. Σημίτη, προτιμώντας να διαχειριστεί την οικονομία με κριτήριο το κομματικό όφελος εν όψει των εκλογών του 1989. Έτσι το υπόλοιπο της τετραετίας, η οικονομία μπαίνει σε σοβαρή κρίση.

Την διετία 1988-89 αρχίζει μια τραγική περίοδος ηθικο-πολιτικής κρίσης με αποτέλεσμα το ξέσπασμα σκανδάλων με αποκορύφωμα το «σκάνδαλο Κοσκωτά». Τα φαινόμενα και κρούσματα διαφθοράς άρχισαν να πληθαίνουν δημιουργώντας μια αρνητική ατμόσφαιρα για την κυβέρνηση. Η υπόθεση Κοσκωτά αποκτά σημαντικές

¹⁰ Περιλάμβανε περιοριστικά μέτρα εισοδηματικής, δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής και τέθηκε σε εφαρμογή από το Νοέμβριο του 1985.

διαστάσεις καθώς αγγίζει ισορροπίες μεγάλων εκδοτών-επιχειρηματιών. Ο Κοσκωτάς από απλός υπάλληλος στην Τράπεζα Κρήτης, καταφέρνει να γίνει ιδιοκτήτης της μέσω κάποιων λογιστικών τεχνασμάτων και αδιαφανών συνεργιών και στην συνέχεια αποκτά ισχυρές επιχειρήσεις ΜΜΕ και ποδοσφαιρικών ομάδων. Ταυτόχρονα φαίνεται ότι αποκαθιστά προνομιακές σχέσεις με το κυβερνών κόμμα. Το ΠΑΣΟΚ θέλει να καρπωθεί από την προπαγανδιστική δύναμη του ισχυρού αυτού επιχειρηματικού συμπλέγματος, η σύγκρουση όμως είναι αναπόφευκτη καθώς με την ιδιωτικοποίηση των ΜΜΕ, πολλοί μεγαλοεκδότες πιέζουν για αποκάλυψη του σκανδάλου. Έτσι επέρχεται η αποκάλυψη του σκανδάλου και ο Κοσκωτάς φυλακίζεται το Νοέμβριο του 1989.

Το σκάνδαλο χρεώνεται σαν μια αποτυχία για το ΠΑΣΟΚ και στην κρισιμότερη στιγμή ο Α. Παπανδρέου αναγκάζεται να χειρουργηθεί στην καρδιά στα τέλη Αυγούστου του 1988 και να επιστρέψει εκ θαύματος στα τέλη Οκτωβρίου υπερβολικά αποδυναμωμένος. Την πολιτική διαχείριση της υπόθεσης Κοσκωτά αναλαμβάνει ο Α. Κουτσόγιωργας που όπως αποκαλύφθηκε είχε χρηματιστεί από τον Κοσκωτά.

Ως το τέλος της κυβερνητικής θητείας το ΠΑΣΟΚ αναγκάζεται να αντιμετωπίσει τα ΜΜΕ και την αντιπολίτευση¹¹. Η κρίση χτυπάει το ΠΑΣΟΚ και τον Μάρτιο ο Α. Κουτσόγιωργας παραιτείται. Διοικητές πολλών ΔΕΚΟ (στελέχη ΠΑΣΟΚ) προφυλακίζονται με την κατηγορία παράνομης ενίσχυσης της Τράπεζας Κρήτης του Κοσκωτά και η χώρα οδηγείται σε εκλογές την 18^η Ιουνίου 1989.

¹¹ Ιδρύεται ο Συνασπισμός της Αριστεράς και της Προόδου (ΣΥΝ) το Δεκέμβριο του 1988 και καθιστά σαφέστερη την κρίση του ΠΑΣΟΚ. Διευκολύνει και απλοποιεί τον στόχο των κομμάτων τις αντιπολίτευσης που δεν είναι άλλος από τις πρόωρες εκλογές με απλή αναλογική και διαλεύκανση των σκανδάλων.

Περίοδος Αστάθειας

Το 1989 μπορεί να χαρακτηριστεί έτος αστάθειας και σύγχυσης καθώς οι εκλογικές διαδικασίες (Πίνακας 3) δεν έβγαλαν αυτοδύναμη κυβέρνηση.

	5/11/1989		18/6/1989	
Κόμματα	%	Έδρες	%	Έδρες
Νέα Δημοκρατία (Ν.Δ.)	46.2	148	44.3	145
ΠΑΣΟΚ	40.7	128	39.1	125
Συνασπισμός	11	21	3.1	28
ΔΗ.ΑΝΑ.	-	-	1	1
Κοινοί υποψήφιοι ΠΑΣΟΚ- ΣΥΝ	0.2	1	-	-
Οικολόγοι Εναλλακτικοί	0.6	1	-	-
Ανεξάρτητοι Μουσουλμάνοι	0.5	1	0.5	1
Σύνολο	100	300	100	300

Πίνακας 3: Αποτελέσματα Βουλευτικών Εκλογών 1989

Η περίοδος χωρίζεται σε δύο φάσεις. Στην πρώτη, σχηματίστηκε η κυβέρνηση Τζαννή Τζαννετάκη, η οποία ορκίστηκε την 1^η Ιουλίου 1989 και παραιτήθηκε τη 12^η Οκτωβρίου 1989. Στη δεύτερη, σχηματίστηκε «οικουμενική κυβέρνηση» υπό τον Ξ.Ζολώτα, που ορκίστηκε στις 22 Νοεμβρίου 1989 και οδήγησε στις εκλογές της 8^{ης} Απριλίου 1989.

Η κυβέρνηση Τζαννετάκη στηρίχτηκε κοινοβουλευτικά σε συμμαχία ΝΔ – ΣΥΝ. Σκοπός και εντολή που της δόθηκε ήταν η «κάθαρση» των σκανδάλων, δηλαδή η παραπομπή στο Ειδικό Δικαστήριο, με βάση το νόμο «περί ευθύνης υπουργών»¹², των πολιτικών προσώπων για τα οποία υπήρχαν ενδείξεις ότι εμπλέκονταν στα σκάνδαλα. Σημαντικό γεγονός ήταν οι παραπομπές¹³ στο Ειδικό Δικαστήριο, για την διαπίστωση

¹² Απέκλεισε την προσφυγή στις κάλπες, γιατί σε αυτήν τη περίπτωση θα παραγράφονταν τα αδικήματα των πολιτικών προσώπων.

¹³ Οι παραπομπές αφορούσαν τρία σκάνδαλα. Το σκάνδαλο Κοσκωτά για το οποίο παραπέμφθηκαν ο Α.Παπανδρέου, ο Δ.Τσοβόλας, ο Π.Ρουμελιώτης, ο Α.Κουτσόγιωργας και ο Γ.Πέτσος. Το δεύτερο σκάνδαλο αφορούσε την πρακτική της ΕΥΠ να υποκλέπτει τις τηλεφωνικές συνδιαλέξεις πολιτικών προς όφελος της τότε κυβέρνησης και παραπέμφθηκαν οι Α.Παπανδρέου, Κ.Τσίμας και Θ.Τόμπρας. Το τρίτο

ενδεχόμενων ποινικών ευθυνών, του Α.Παπανδρέου¹⁴ και ηγετικών στελεχών του ΠΑΣΟΚ. Ο ΣΥΝ υπήρξε ο μεγάλος χαμένος εκείνης της περιόδου, γιατί χρεώθηκε την ευθύνη μιας αποτυχημένης διαχείρισης του ζητήματος κάθαρση.

Η κυβέρνηση Ξ.Ζολώτα, πρώην διοικητή Τράπεζας Ελλάδος, ήταν μια πρόσκαιρη λύση ανάγκης, ανίκανη να πάρει σοβαρές αποφάσεις, την ίδια στιγμή που η οικονομία κινδύνευε να ξεφύγει από κάθε έλεγχο. Η κυβέρνηση διήρκεσε όσο απαιτούσαν οι διαδικασίες εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας.

αφορούσε μια τρέχουσα «εθνική απάτη» εις βάρος της ΕΟΚ, που μόνο η πολιτική αδεξιότητα των υπευθύνων και το κλίμα της εποχής ανήγαγαν σε σκάνδαλο.

¹⁴ Η δίκη έγινε το 1991 και το κατηγορητήριο κρίθηκε διάτρητο και κατέπεσε.

N.Δ. 1990 – 1993

Οι εκλογές στις 8 Απριλίου 1990 (Πίνακας 4), μετά το τέλος της «οικουμενικής κυβέρνησης» Ζολώτα, δίνουν μια οριακή αυτοδυναμία στη Ν.Δ η οποία καλείται να κυβερνήσει την χώρα μετά από περίπου 10 χρόνια με πρωθυπουργό τον Κ.Μητσοτάκη. Παράλληλα, η κυβερνητική πλειοψηφία επιλέγει τον Κ.Καραμανλή Πρόεδρο της Δημοκρατίας για δεύτερη φορά.

8/4/1990

Κόμματα	%	Έδρες
Νέα Δημοκρατία (Ν.Δ.)	46.9	150
ΠΑΣΟΚ	38.6	123
ΔΗ.ΑΝΑ	0.7	1
Συνασπισμός	10.3	19
Κοινοί ΠΑΣΟΚ – ΣΥΝ	1	4
Οικολόγοι – Εναλλακτικοί	0.8	1
Μουσουλμάνοι	0.7	2
Σύνολο	100	300

Πίνακας 4: Αποτελέσματα Βουλευτικών Εκλογών 1990

Η κυβέρνηση της Ν.Δ ξεκίνησε με μερικές καλές προϋποθέσεις¹⁵ αλλά και να αντιμετωπίσουν δύσκολες καταστάσεις¹⁶. Μέσα σ ένα χρόνο, η ΝΔ έδειχνε ότι δεν θα ήταν η ισχυρή και αποτελεσματική κυβέρνηση που θα έφερνε εις πέρας ένα συνεκτικό και καλά σχεδιασμένο πρόγραμμα. Χαρακτηριστικό είναι ότι οι αλληπάλληλες παραιτήσεις και απομακρύνσεις υπουργών και ηγετικών παραγόντων φάνεραν την έλλειψη εσωτερικής συνοχής στην κυβέρνηση.

Στην οικονομική πολιτική, η ΝΔ επεδίωξε να αντιστρέψει την αρνητική δυναμική των μεγεθών μέσω αποκρατικοποιήσεων και δημοσιονομικής πολιτικής. Παράλληλα,

¹⁵ Η ανατροπή του παγκόσμιου σκηνικού είχε ενισχύσει το φιλελεύθερο κλίμα εις βάρος των ιδεών της Αριστεράς. Επιτυχία υψηλού ποσοστού στις εκλογές με τον Α.Παπανδρέου και το ΠΑΣΟΚ να βρίσκονται σε άσχημη κατάσταση.

¹⁶ Το υψηλό εκλογικό ποσοστό δεν εξέφραζε μια βαθύτερη συγκατάθεση, καθότι ένα μέρος του είχε ψηφίσει στο όνομα της σταθερότητας. Επομένως η εσωτερική συνοχή της παράταξης ήταν επιτακτική ανάγκη. Η οικονομία απαιτούσε δραστικά περιοριστικά μέτρα για τον έλεγχο του πληθωρισμού, των ελλειμμάτων και του χρέους. Χειρισμός της εκρηκτικής κατάστασης που προκλήθηκε από την κατάρρευση των βαλκανικών κομμουνιστικών καθεστώτων και τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας.

προσανατολίζοντας την Ελλάδα στους στόχους του Μάαστριχ, επεξεργάστηκε μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα σύγκλισης για την περίοδο 1993-1998, το οποίο εγκρίθηκε από την Κοινότητα το Μάρτιο του 1993. γενικά οι στόχοι που είχαν τεθεί για σταθεροποίηση δεν επιτεύχθηκαν ούτε ως προς τον πληθωρισμό, ούτε ως προς τα ελλείμματα και χρέος του δημοσίου. Παρόλαυτα, γρηγορότερα προχώρησε η διαδικασία απελευθέρωσης του τραπεζικού συστήματος και κίνησης κεφαλαίων.

Η κυβέρνηση αναλώθηκε κυρίως στην εξωτερική πολιτική και ειδικότερα στην διαχείριση της βαλκανικής κρίσης. Το «Σκοπιανό» και ο πόλεμος στην Βοσνία ήταν τα σημαντικότερα ζητήματα. Το «Σκοπιανό» αφορούσε το όνομα με το οποίο θα αναγνωριζόταν η πρώην ομόσπονδη Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Μακεδονίας. Η Ελληνική πλευρά με πρωτοβουλία του τότε Υπ. Εξωτερικών Α.Σαμαρά διεκδικούσε¹⁷ την πλήρη απουσία από το όνομα κάθε σύνθετη ονομασία που να περιέχει τη λέξη Μακεδονία ή παράγωγο της. Αποτέλεσμα του «Σκοπιανού» ζητήματος, ήταν το ξέσπασμα ενός κύματος εθνικισμού στο εσωτερικό της χώρας το οποίο θα γίνει η αφορμή ώστε η Εκκλησία να αναλάβει και πάλι ανοιχτό πολιτικό ρόλο στην κατεύθυνση του εθνικισμού και του συντηρητισμού. Το «Σκοπιανό» ήταν η αφορμή για την αρχή του διχασμού¹⁸ στο εσωτερικό της ΝΔ. Ο Κ.Μητσοτάκης, τον Απρίλιο του 1992, απέπεμψε τον Α.Σαμαρά, δεν μπόρεσε όμως να αναπροσανατολίσει την ελληνική γνώμη γιατί είχε να αντιμετωπίσει τη δημαγωγική αντιπολιτευτική του ΠΑΣΟΚ και την εσωτερική αντιπολίτευση με επικεφαλής τον Μ.Έβερτ. Η κυβέρνηση Μητσοτάκη απέρριψε νέες συμβιβαστικές προτάσεις της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και μάλιστα επέβαλε πετρελαϊκό εμπάργκο από τον Αύγουστο ως τον Δεκέμβριο 1992, οπότε αναγκάστηκε να το άρει υπό τη διεθνή πίεση. Τον Απρίλιο του επόμενου έτους, ο ΟΗΕ αναγνώρισε το νέο κράτος με την προσωρινή ονομασία Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ) και παρέπεμψε την οριστική λύση σε

¹⁷ Αυτό οδήγησε σε αδιέξοδο, γιατί στερούσε στο νέο κράτος κάθε δυνατότητα ιστορικής αναφοράς σε ένα όνομα που είχε ζυμωθεί με την εθνική ιδεολογία των κατοίκων της χώρας. Η Ελλάδα βρέθηκε εντελώς απομονωμένη σε αυτή την διεκδίκηση και δυσφημίστηκε ηθικο-πολιτικά, δεδομένου ότι η διεθνής κοινότητα θεώρησε ότι προβαλλόταν μια παράλογη θέση και πιεζόταν με αθέμιτα μέσα έναν ανίσχυρο αντίπαλο.

¹⁸ Η διαλλακτικότερη στάση του πρωθυπουργού σε αντίθεση με την αδιάλλακτη του Α.Σαμαρά και του ΠΑΣΟΚ.

διαπραγματεύσεις των δύο μερών υπό την αιγίδα του. Προβληματική υπήρξε επίσης η πολιτική της ΝΔ προς την Αλβανία¹⁹.

Η εξωτερική πολιτική της ΝΔ στα υπόλοιπα πεδία κινήθηκε σε διαφορετικό πνεύμα, το οποίο εξέφραζε πιστότερα τις προσωπικές αντιλήψεις²⁰ του αρχηγού της. Ενδεικτικά, προώθησε μια διαφορετική θεώρηση στις ελληνο-τουρκικές σχέσεις βασισμένη στον διάλογο, του οποίου ο Κ.Μητσοτάκης ήταν ένθερμος υποστηρικτής. Τον Ιανουάριο του 1992, το Νταβός της Ελβετίας φιλοξένησε και πάλι τους πρωθυπουργούς Τουρκίας και Ελλάδας, τον Κ.Μητσοτάκη και Σ.Ντεμιρέλ. Το κλίμα ήταν θερμότερο, η κοινή ανακοίνωση περισσότερο φιλόδοξη αλλά πρακτικά βήματα δεν υπήρξαν στο επόμενο διάστημα.

Η κυβέρνηση της ΝΔ φαινόταν εξαντλημένη από τις εσωτερικές συγκρούσεις και αντιφάσεις και από την άλλη το ΠΑΣΟΚ είχε αρχίσει ήδη να ανακάμπτει από τα δικά του εσωτερικά προβλήματα, ειδικότερα μετά από την έκβαση της δίκης Κοσκωτά και την αθώωση του Α.Παπανδρέου που αναπτέρωσαν το ηθικό της παράταξης και έπληξαν το ηθικό της ΝΔ και Κ.Μητσοτάκη. Ακόμη δύο γεγονότα σημάδεψαν την τριετία διακυβερνήσεως της ΝΔ. Πρώτον η ίδρυση του κόμματος «Πολιτική Άνοιξη» από τον Α. Σαμαρά τον Ιούνιο 1991, ύστερα από την αποπομπή του από τον Κ.Μητσοτάκη για το θέμα του ονόματος του ΠΓΔΜ. Δεύτερον, η διάλυση²¹ του Συνασπισμού ως συμμαχίας του ΚΚΕ με την ΕΑΡ.

Το τέλος της κυβέρνησης Κ.Μητσοτάκη επήλθε στις αρχές Σεπτεμβρίου 1993 με την συνέργια δύο παραγόντων. Από τη μια, η συνδυασμένη αντίδραση μεγάλων επιχειρηματικών κύκλων στο σχέδιο της κυβέρνησης να πουλήσει το 49% του ΟΤΕ σε στρατηγικό επενδυτή και από την άλλη, η «αποστασία» δύο προσκείμενων στον Αν.Σαμαρά βουλευτών. Η ΝΔ έχασε την κοινοβουλευτική πλειοψηφία και υποχρεώθηκε σε πρόωρες εκλογές.

¹⁹ Στο πολιτικό επίπεδο, ενθάρρυνε αλόγιστα το βορειοηπειρωτικό αλτρωτισμό αφήνοντας έκθετη την ελληνική μειονότητα στην καταπιεστική αντίδραση του εθνικισμού των κυβερνήσεων Μπερίσα.

²⁰ Θέρμανε ελληνο-αμερικάνικες σχέσεις. Υπέγραψε συμφωνία για την παραμονή των αμερικάνικων βάσεων και δεξιώθηκε τον πρόεδρο των ΗΠΑ Τζωρτζ Μπους στην Αθήνα. Εξέφρασε μια προσήλωση στην προοπτική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και επί των ημερών της επικυρώθηκε στην βουλή η συμφωνία του Μάαστριχ.

²¹ Τον Ιούνιο του 1991, η πλειοψηφία του ΚΚΕ με ηγέτη πλέον την Αλ.Παπαρήγα

ΠΑΣΟΚ 1993 – 2004

Αν. Παπανδρέου 1993 – 1996

Στις 10 Οκτωβρίου 1993 οι βουλευτικές εκλογές (Πίνακας 5) όρισε το ΠΑΣΟΚ ως νέα κυβέρνηση και τον Αν. Παπανδρέου πρωθυπουργό. Ο Κ.Μητσοτάκης παραιτήθηκε από την ηγεσία της ΝΔ και τη θέση του κατέλαβε ο Μιλτ. Έβερτ. Αλλαγή ηγεσίας έλαβε χώρα και στον ΣΥΝ. Η Μ.Δαμανάκη παραιτήθηκε και στη θέση της εκλέχθηκε ο Ν. Κωνσταντόπουλος.

10/10/1993

Κόμματα	%	Έδρες
Νέα Δημοκρατία (Ν.Δ.)	39.3	111
ΠΑΣΟΚ	46.8	170
Πολιτική Άνοιξη (ΠΟΛ.ΑΝ.)	4.9	10
Συνασπισμός	2.9	-
ΚΚΕ	4.5	9
Διάφοροι	1.5	-
Σύνολο	100	300

Πίνακας 5: Αποτελέσματα Βουλευτικών Εκλογών 1993

Ο Αν.Παπανδρέου είχε εξασθενήσει αρκετά και σιγά-σιγά οι φυσικές δυνάμεις του τον εγκατέλειπαν λόγω των σοβαρότατων προβλημάτων υγείας. Όπως είναι φυσιολογικό η παράταξη του ΠΑΣΟΚ επηρεάστηκε από την κατάσταση του Αν.Παπανδρέου και το έργο της κυβέρνησης παρέμεινε περιορισμένο.

Στην εξωτερική πολιτική το θέμα του «Σκοπιανού» ήταν από τα κυρίαρχα. Ο εθνικισμός συνέχισε να υπάρχει στο εσωτερικό της χώρας και η μαξιμαλιστική θέση της Ελλάδας στο ζήτημα του ονόματος ήταν αδιέξοδη. Οι ευρωπαϊκές χώρες και οι ΗΠΑ αποκαθιστούσαν διπλωματικές σχέσεις με την ΠΓΔΜ και η κυβέρνηση αντέδρασε με την κήρυξη οικονομικού εμπάργκο (16/2/1994) της ΠΓΔΜ προκαλώντας μεγαλύτερη κρίση και διεθνή κατακραυγή στις ΗΠΑ και την Ευρώπη. Ύστερα από πίεση διεθνών

παραγόντων οι δύο χώρες κατέληξαν σε «μεταβατική συμφωνία²²» (13/9/1995), το ζήτημα του ονόματος «πάγωσε» και οι σχέσεις εξομαλύνθηκαν. Στα άλλα βαλκανικά θέματα, το ΠΑΣΟΚ διατήρησε την έντονη ελληνοσέρβικη φιλία και την υποστήριξη στο καθεστώς Μιλόσεβιτς. Βελτίωσε και εξομάλυνε τις σχέσεις με Αλβανία.

Την ίδια περίοδο οξύνθηκαν οι ελληνοτουρκικές σχέσεις με επίκεντρο το Αιγαίο. Αφορμή ήταν το διεθνές «Δίκαιο της Θάλασσας»²³, που εγκρίθηκε στις 30/7/1994 και υπογράφηκε από την Ελλάδα αλλά όχι και από την Τουρκία. Γενικά, η κυβέρνηση Παπανδρέου επέστρεψε σε μια γραμμή που πρόκρινε την «αποτροπή» αντί του διαλόγου με την Τουρκία. Η διατύπωση του δόγματος «ενιαίου αμυντικού χώρου» από τη Θράκη, το Αιγαίο ως την Κύπρο αποτέλεσε κίνηση υψηλού συμβολισμού αλλά αμφισβητούμενης πρακτικής αποτελεσματικότητας. Αντίθετα σημαντικό ήταν ότι η ηγεσία της Κύπρου άρχισε να βλέπει την επίλυση του προβλήματος στην προοπτική της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η Ελλάδα ήταν υποχρεωμένη να στηρίζει την προσπάθεια της Κύπρου για την ένταξη της στην ΕΟΚ και τον Μάρτιο του 1995 ήρε την αντίρρηση της για την τελωνειακή ένωση της Τουρκίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση, με αντάλλαγμα την έναρξη των διαπραγματεύσεων ένταξης της Κύπρου που θα άρχιζε εντός του 1997.

Στον οικονομικό τομέα, το ΠΑΣΟΚ προσαρμόζει την πολιτική του στους στόχους της Συνθήκης του Μάαστριχ, ώστε να εξασφαλίσει το ταχύτερο δυνατό την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ. Γιαντό το σκοπό, υπέβαλε ένα νέο αναθεωρημένο Πρόγραμμα Σύγκλησης 1994-1998 το οποίο εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Υπουργών Οικονομικών το Νοέμβριο του 1994. Κατά γενική ομολογία η οικονομική πολιτική της κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ, που οδηγούσε στην ένταξη στην ΟΝΕ, αποδείχθηκε ικανότερη και καταλληλότερη από της προηγούμενης κυβέρνησης.

Στο πολιτικό επίπεδο, ο Κων. Στεφανόπουλος εκλέγεται Πρόεδρος της Δημοκρατίας (8/3/1995) και για δύο συνεχόμενες θητείες κατέχει αυτό το ύπατο αξίωμα. Το κυρίαρχο στοιχείο ήταν οι εσωτερικές αντιπαραθέσεις στο ΠΑΣΟΚ και η σοβαρότητα της

²² Η Ελλάδα ήρε το εμπάργκο και η ΠΓΔΜ τροποποίησε τη σημαία της, στην οποία αποτυπωνόταν ως εθνικό σύμβολο ο «ήλιος της Βεργίνας» και δεσμεύθηκε σε μη προκλητικές ερμηνείες άρθρων του Συντάγματος της, τα οποία η Ελλάδα θεωρούσε ότι περιέκλειαν επεκτατικές προθέσεις.

²³ Η Ελλάδα θεώρησε ότι το διεθνές δίκαιο παρείχε το δικαίωμα επέκτασης των χωρικών υδάτων στα 12 μίλια ενώ η Τουρκία, αντιδρώντας με επίσημους τόνους, δήλωσε ότι κάτι τέτοιο θα αποτελούσε casus belli. Παράλληλα, έθεσε ζήτημα «γκρίζων ζωνών», δηλαδή αμφισβητούμενης εθνικής κυριαρχίας, σε περιοχές ή βραχονησίδες του Αιγαίου. Δύο από αυτές, τα Ίμια, θα οδηγήσουν τις δύο χώρες σε επικίνδυνη πολεμική εμπλοκή στις αρχές του 1996.

κατάστασης της υγείας του Αν.Παπανδρέου²⁴. Μετά την παραίτηση και θάνατο του Αν. Παπανδρέου, ο Κ.Σημίτης αναλαμβάνει την διαδοχή και στη πρωθυπουργία και στην προεδρία του κόμματος. Έτσι, ο ίδιος ο Κ.Σημίτης θέλοντας να πιστοποιήσει την εκλογή του κήρυξε πρόωρες εκλογές στις 22 Σεπτεμβρίου 1996.

Κ. Σημίτης 1996 – 2004

Η διαδοχή του Α.Παπανδρέου από τον Κ.Σημίτη στην ηγεσία του κόμματος έγινε υπό ομαλές δημοκρατικές διαδικασίες και η επικράτηση τους στις βουλευτικές εκλογές το 1996 (Πίνακας 6) ήταν αναμενόμενη.

	22/9/1996		9/4/2000	
Κόμματα	%	Έδρες	%	Έδρες
ΝΔ	38.1	108	42.7	125
ΠΑΣΟΚ	41.5	162	43.8	158
ΠΟΛΑΝ	2.9	-	-	-
ΔΗΚΚΙ	4.4	9	2.7	-
ΣΥΝ	5.1	10	3.2	6
ΚΚΕ	5.6	11	5.5	11
Διάφοροι	2.4	-	2.1	-
Σύνολο	100	300	100	300

Πίνακας 5: Αποτελέσματα Βουλευτικών Εκλογών 1996 - 2000

Ο Κ.Σημίτης είναι εκφραστής της εκσυγχρονιστικής φιλοευρωπαϊκής τάσης και είχε μικρή ισχύ μέσα στον κομματικό μηχανισμό. Μπόρεσε όμως να ηγηθεί της κυβερνητικής παράταξης γιατί είχε πολύ μεγάλη υποστήριξη στην κοινωνία. Στηρίχτηκε από τις κυρίαρχες ομάδες, τα δυναμικά μεσαία στρώματα αλλά και από τις εργαζόμενες τάξεις ώστε να επιτύχει τους εθνικούς στόχους που ήταν στενά συνδεδεμένοι με τον εκσυγχρονισμό. Ο εθνικός στόχος ήταν παραπάνω από σαφής: έπρεπε η Ελλάδα να

²⁴ Αρρωσταίνει βαριά το Νοέμβρη 1995, παραιτείται από πρωθυπουργός στις 15 Ιανουαρίου 1996 και πεθαίνει στις 17 Ιουνίου του ίδιου έτους.

συμμετάσχει στην ΟΝΕ. Οι αλλαγές²⁵ που απαιτούνταν για την επιτυχία αυτού του στόχου ήταν οι αφετηρίες για την περίοδο κυβέρνησης Σημίτη.

Ο μείζον εθνικός στόχος της συμμετοχής στην ΟΝΕ επιτεύχθηκε ακολουθώντας εκσυγχρονιστικά²⁶ μέτρα παρά τις αρχικές δυσκολίες και μεγάλη απόκλιση της χώρας από την ευρωπαϊκή δυναμική. Πρωταρχικός παράγοντας επιτυχίας ήταν η πολιτική αποφασιστικότητα και η σταθερότητα του οικονομικού επιτελείου, ένδειξη της αλλαγής νοοτροπίας. Η οικονομική πολιτική βασίστηκε κυρίως σε μακροοικονομικά μέτρα νομισματικού και συναλλαγματικού δημοσιονομικού χαρακτήρα, όπως επίσης σε κοινωνικές συμφωνίες για την εισοδηματική πολιτική. Τον Μάρτιο του 1998 η τιμή ισοτιμίας της δραχμής «κλείδωσε» με την ένταξη της στον Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών, και τελικά το 2002 η Ελλάδα αντικατέστησε την δραχμή με το ευρώ. Ο ρυθμός ανάπτυξης της χώρας παρέμεινε υψηλός κυρίως λόγω των πόρων που εισέρευσαν από τα ευρωπαϊκά διαρθρωτικά ταμεία. Το σημαντικότερο όμως όλων ήταν η αναβάθμιση των δημοσίων υποδομών²⁷ και η εκλογή (5/9/1997) της πόλης της Αθήνας ως πόλη τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων 2004. Παρά την παρατεταμένη περίοδο ανάπτυξης, η ανεργία παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα αποτελώντας οξύ πρόβλημα κυρίως σε γυναίκες και νέους.

Στην εξωτερική πολιτική, ειδικότερα στα ελληνοτουρκικά θέματα, η κυβέρνηση κατάφερε να αλλάξει «φιλοσοφία» για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει η Ελλάδα να κινείται στο διεθνές περιβάλλον προκειμένου να αναβαθμίσει την θέση της και να λύσει τα ανοιχτά εθνικά θέματα. Η Ελλάδα συμμετείχε ενεργά στις ευρωπαϊκές διαδικασίες ενοποίησης με άποψη και ενδιαφέρον για τη γενική πορεία. Ενέταξε τα ιδιαίτερα προβλήματά της μέσα στη γενική πορεία της ενωμένης Ευρώπης, έτσι ώστε να αποτελούν θέματα μιας ευρύτερης διαδικασίας επίλυσης διαφορών και όχι απλές διμερείς συγκρούσεις δυσνόητες για τους τρίτους. Προέταξε τους διεθνείς κανόνες και το διεθνές δίκαιο ως πλαίσιο της επιχειρηματολογίας των εθνικών θέσεων. Συνάρθρωσε την πορεία ένταξης στην ΟΝΕ, τα ελληνοτουρκικά προβλήματα και την επίλυση του

²⁵ Γεωπολιτική φιλοσοφία και την αντίληψη για το διεθνές περιβάλλον, στις υποδομές της χώρας, σε εσωτερικές διαρθρωτικές αλλαγές στην οικονομία και τη διοίκηση.

²⁶ Μεταβολή της λαϊκιστικής διαχείρισης της οικονομικής πολιτικής, καθορισμός πλαισίου επιχειρηματικότητας, προσανατολισμός σε συγκεκριμένο ορίζοντα των προσδοκιών των δυνάμεων της αγοράς, των μεσαίων τάξεων και των συνδικάτων της ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ.

²⁷ Μετρό Αθηνών, αεροδρόμιο «Ελ. Βενιζέλος», γέφυρα Ρίο – Αντίρριο, Εγνατία οδός, Αττική οδός, δρόμοι, περιφερειακά νοσοκομεία, αθλητικές εγκαταστάσεις κ.α.

Κυπριακού σε μια ενιαία εθνική στρατηγική. Κλειδί αυτής της στρατηγικής ήταν η συνηγορία της Ελλάδας στην ευρωπαϊκή ένταξη της Τουρκίας²⁸. Η Κύπρος εξασφάλισε το εισιτήριο της ένταξης στην Ε.Ε., με υποχρέωση όλων των πλευρών να εργασθούν για την επίλυση του προβλήματος πριν την ένταξη. Έτσι την 1^η Μαΐου 2004 η Κύπρος εντάχθηκε στην Ε.Ε., αν και λίγες μέρες πριν οι Ελληνοκύπριοι με δημοψήφισμα αρνήθηκαν την πολιτική λύση που είχε προτείνει ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ Κόφι Ανάν με την στήριξη των ΗΠΑ και Ε.Ε.. Συνοψίζοντας, η θέση και κύρος της Ελλάδας σε διεθνές επίπεδο αναβαθμίστηκε λόγω των παραπάνω επιτευγμάτων και αποτελούσε πλέον σημαντικό παράγοντα της διαδικασίας ενοποίησης και ειρηνοποιός δύναμη στα ταραγμένα Βαλκάνια.

Με την επίτευξη του στόχου της ένταξης στην ζώνη του ευρώ, η απαίτηση για μεταρρυθμίσεις σε διάφορους κοινωνικούς και μη χώρους²⁹ ήταν επιτακτική ανάγκη αλλά και επακόλουθα του εκσυγχρονισμού. Η αναποτελεσματικότητα των υπό μεταρρύθμισης χώρων, μαζί με τα φαινόμενα διαφθοράς, ανέβαζαν το κόστος αναπαραγωγής των μεσαίων κυρίως στρωμάτων, που κατέφευγαν μαζικότερα στον ιδιωτικό τομέα.

Η οικονομία φάνηκε να μην διαχέει επαρκώς τους καρπούς που έδινε ένας παρατεταμένος υψηλός ρυθμός ανάπτυξης ούτε δημιουργούσε θέσεις εργασίας σε αριθμό ικανό να καλύψουν την αυξημένη προσφορά εργασίας. Ειδικότερα, μετά το 2001 άρχισε να παρουσιάζει μια γενικότερη κοινωνική δυσφορία για την οικονομική κατάσταση και όχι μόνο στα αδύναμα στρώματα. Σε αυτό συνέβαλε και η κατακόρυφη πτώση του χρηματιστηρίου που κατά την διετία 1998-2000 ήταν πηγή εσόδων για τα μεσαία στρώματα. Εξίσου σημαντική ήταν και η αλλαγή του ιδεολογικού κλίματος που βαθμιαία επικράτησε στην ελληνική κοινωνία σηματοδοτώντας μια συντηρητικοποίηση των αντιλήψεων και απόψεων.

²⁸ Καθοριστική ήταν η σύνοδος κορυφής στο Ελσίνκι (10/12/1999), όπου οι Κ.Σημίτης και Γ.Παπανδρέου πέτυχαν να συμπεριλάβουν τη διαδικασία επίλυσης του Κυπριακού και την επίλυση κρίσιμων ελληνοτουρκικών διαφωνιών στους όρους που έπρεπε η Τουρκία να εκπληρώσει ώστε να εξασφαλίσει την ημερομηνία έναρξης των διαπραγματεύσεων για την ένταξή της στην Ε.Ε..

²⁹ Δημόσια διοίκηση, παιδεία υγεία, κράτος πρόνοιας, δεν ανταποκρίνονταν πλέον στο αναβαθμισμένο επίπεδο της κοινωνίας ούτε στην ανάγκη ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας ούτε στην ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής.

Το έτος 2003 σηματοδοτήθηκε από τα σημαντικά βήματα που έγιναν στην πάταξη της τρομοκρατίας, με σημαντικότερο γεγονός την δίκη³⁰ των κατηγορουμένων για συμμετοχή στην 17N.

Η κυβέρνηση και το ΠΑΣΟΚ εισέπραξαν το κόστος της δυσφορίας καθώς το κόμμα δεν είχε καταφέρει να ανανεωθεί. Παρά τα ουσιαστικά επιτεύγματα των κυβερνήσεων Κ.Σημίτη, το συνολικό ΠΑΣΟΚ δεν ανταποκρινόταν στην ανάγκη μεταρρυθμίσεων. Η επιρροή του στα λαϊκά στρώματα άρχισε να πέφτει και όχι μόνο λόγω οικονομικών λόγων αλλά και ιδεολογικών. Ο εκσυγχρονισμός δεν είχε καταφέρει να παραγάγει ένα δικό του πολιτικό λόγο ικανό να κερδίσει το λαϊκό έρεισμα, που αισθανόταν ανασφαλής στη νέα εποχή. Ο Κ.Σημίτης αναγγέλλει την παραίτηση του από πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, κηρύττει εκλογές για της 7^η Μαρτίου 2004 και ο Γ.Παπανδρέου εκλέγεται πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ και διεκδικητής της κυβέρνησης με βασικό αντίπαλο τον Κ. Καραμανλή.

³⁰ Οι 19 κατηγορούμενοι ως τρομοκράτες οδηγήθηκαν ενώπιον του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων, και η δίκη-ορόσημο, που δεν μεταδόθηκε απ' ευθείας από την τηλεόραση, διήρκεσε εννέα μήνες, κατά τους οποίους όλοι οι παράγοντες της δίκης κατέθεσαν με έντονο τρόπο την προσωπική τους αλήθεια για την υπόθεση. Η απόφαση του προέδρου της έδρας και πρωταγωνιστή της δίκης Μιχάλη Μαργαρίτη χαρακτηρίστηκε από τους περισσότερους ισορροπημένη.

ΝΔ 2004

Η νίκη του Κ.Καραμανλή και η διαδοχή του κυρίου Σημίτη υπήρξε αναμφισβήτητα μια μεγάλη επιτυχία για το κόμμα της ΝΔ . Με δημοκρατικές διαδικασίες το κόμμα της ΝΔ επικράτησε έναντι του ΠΑΣΟΚ με μεγάλη διαφορά (Πίνακας 6) .

07/03/2004

Κόμματα	%	Έδρες
Νέα Δημοκρατία (Ν.Δ.)	45.36	165
ΠΑΣΟΚ	40.55	117
ΛΑΟΣ	2.19	-
ΔΗΚΚΙ	1.79	-
Συνασπισμός	3.6	6
ΚΚΕ	5.9	12
Διάφοροι	0.95	-
Σύνολο	100	300

Πίνακας 6: Αποτελέσματα Βουλευτικών Εκλογών 2004

Πρωταρχικό μέλημα της νέας πια κυβέρνησης ήταν και η συνέχιση του έργου και της προετοιμασίας των Ολυμπιακών Αγώνων 2004. Αναμφισβήτητα ένα τέτοιο μεγάλο γεγονός θα έπρεπε να ήταν σωστά και τέλεια οργανωμένο. Η διεξαγωγή τους αποτέλεσε σπουδαία επιτυχία για την Ελλάδα. Ως εκ τούτου, όλες οι προσπάθειες και ενέργειες της κυβέρνησης εστιάστηκαν στα θέματα ολοκλήρωσης των έργων που σχετίζονται με την πραγματοποίηση των αγώνων.

Στην εξωτερική πολιτική, τα ελληνοτουρκικά³¹ μονοπωλούν το ενδιαφέρον καθώς μετά την πλήρη ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. , η τούρκικη πλευρά εντείνει τις προσπάθειες της για να εξασφαλίσει την έναρξη του διάλογου με θέμα τα κριτήρια ένταξης στην Ε.Ε. Όσον αφορά τις Βαλκανικές χώρες, η ελληνική κυβέρνηση προχωρά

³¹ Η Κύπρος υπήρξε το «αγκάθι» στις σχέσεις με την Τουρκία, καθώς η Άγκυρα αρνήθηκε να την αναγνωρίσει εν όψει της λήξης ημερομηνίας έναρξης ενταξιακών διαπραγματεύσεων. Ωστόσο, οι σχέσεις με την Άγκυρα έδωσαν την εντύπωση ότι βελτιώνονται ακόμη περισσότερο με την κουμπαριά Καραμανλή - Ερντογάν και την επίσκεψη του Τούρκου πρωθυπουργού στην Ελλάδα. Ωστόσο, οι αερομαχίες πάνω από το Αιγαίο, η με τελεσφόρηση των διερευνητικών επαφών μεταξύ των δύο υπουργείων Εξωτερικών, η συνέχιση της καταπάτηση των δικαιωμάτων του Οικουμενικού Πατριαρχείου έδωσαν έδαφος για συνέχιση της έλλειψης εμπιστοσύνης εκατέρωθεν.

με γρήγορους ρυθμούς τις διερευνητικές επαφές της και τις αλληλοενημερώσεις τόσο με τις ΗΠΑ όσο και με εταίρους και με Βαλκάνιους ηγέτες. Το υπουργείο Εξωτερικών επιμένει στον πρωταγωνιστικό ρόλο της ΕΕ, σε στενή συνεργασία με τις ΗΠΑ, για τον καθορισμό του τελικού καθεστώτος του Κοσόβου, με την προϋπόθεση ότι «τόσο η Σερβία όσο και το Κοσσυφοπέδιο δεν μπορούν να παραμείνουν η 'μαύρη τρύπα' των Βαλκανίων και της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης».

Στο εσωτερικό, η ΝΔ επιχείρησε να εφαρμόσει ορισμένες προεκλογικές δεσμεύσεις της, όπως τη μονιμοποίηση των συμβασιούχων και την εφαρμογή της διαφάνειας, μέσω εξεταστικής επιτροπής για τους εξοπλισμούς.

Στον οικονομικό τομέα, ο Υπ. Οικονομίας Γ.Αλογοσκούφης έχει σχεδιάσει ένα πρόγραμμα ανασύνταξης της ελληνικής οικονομίας με «σφιχτή» φορολογική και εισοδηματική πολιτική. Οι φορολογικοί έλεγχοι εντείνονται ακόμα και στους ιδιώτες μισθωτούς με σκοπό την πάταξη της φοροδιαφυγής και την αύξηση εσόδων για το κράτος. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες ήταν αναμφισβήτητα η κινητήρια δύναμη (μαζί ασφαλώς με τα κονδύλια των Κοινοτικών Προγραμμάτων Στήριξης) της οικονομικής δραστηριότητας τα τελευταία χρόνια και αποτέλεσαν την χρυσή ευκαιρία για το «μεγάλο άλμα προς τα εμπρός» που χρειάζεται η Ελλάδα μετά την ένταξη της στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Εντούτοις, μία κεντρική πολιτική επιλογή της κυβέρνησης, η δημοσιονομική απογραφή³², ήρθε να καθορίσει το κλίμα και το πλαίσιο στο οποίο θα βαδίσει η ελληνική οικονομία τα επόμενα χρόνια. Μεγάλη προσπάθεια γίνεται για την πλήρη απορρόφηση των ευρωπαϊκών κονδυλίων του 7 ΚΠΣ. Περίπου 5,5 δισ. ευρώ θα πρέπει να απορροφά η Ελλάδα ετησίως μέχρι και το 2008, προκειμένου να μην υπάρξουν απώλειες πόρων του 7 Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης. Αξίζει να σημειωθεί ότι από την αρχή εφαρμογής του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (2001) μέχρι και το τέλος του 2004, απορροφήθηκαν 6,468 δισ. ευρώ.

³² Η νέα μέθοδος καταγραφής των δαπανών και οι αναθεωρήσεις των στοιχείων για τα πλεονάσματα των ασφαλιστικών ταμείων οδήγησαν το έλλειμμα του προϋπολογισμού κοντά στο 6% του ΑΕΠ -ποσοστό διπλάσιο του επιτρεπόμενου από το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης της ΕΕ. Αφήνοντας κατά μέρος την κριτική που δέχθηκε η απογραφή, γεγονός είναι ότι η δημοσιονομική εξυγίανση απαιτεί σφικτές δαπάνες και συνεπάγεται σημαντικούς περιορισμούς στην οικονομική και κοινωνική πολιτική, κάτι που άλλωστε είναι εμφανές και στον προϋπολογισμό του 2005.

Ο τομέας της κοινωνικής πολιτικής περιλαμβάνει θέματα όπως η παιδεία³³ και η δημόσια διοίκηση³⁴. Έχει ήδη ξεκινήσει ο Εθνικός Διάλογος για την Παιδεία, με ουσιαστικά θέματα την ανάγκη αντικειμενικής αξιολόγησης των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, την συνεχή επιμόρφωση εκπαιδευτικών, τη διασφάλιση της διά βίου εκπαίδευσης για όλους, την άρση του οικονομικού βάρους για τις οικογένειες των μαθητών, την ισόρροπη ανάπτυξη από το νηπιαγωγείο έως την τριτοβάθμια εκπαίδευση, την ελευθερία επιλογών μαθητών και φοιτητών μέσα σε ένα αξιοκρατικό σύστημα, την αποκέντρωση και αυτονομία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, την ανάπτυξη κριτικής, συνθετικής και αναλυτικής σκέψης και όχι της απομνημόνευσης. Πρόσφατα, κατατέθηκε στη Βουλή το νομοσχέδιο του υπουργείου Εσωτερικών, το οποίο αφορά και στις ρυθμίσεις για συμβασιούχους, με τίτλο «ρυθμίσεις θεμάτων προσωπικού του Δημοσίου και των Νομικών Προσώπων του ευρύτερου δημοσίου τομέα και άλλες διατάξεις». Οι σημαντικότερες ρυθμίσεις είναι οι παρακάτω: Σύσταση θέσεων με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου, προσαύξηση της μοριοδότησης της προϋπηρεσίας των συμβασιούχων, κατάρτιση από το ΑΣΕΠ κυλιόμενου πίνακα επιλαχόντων ορισμένης χρονικής διάρκειας, εισαγωγή της συνέντευξης στη διαδικασία πρόσληψης προσωπικού με κριτήρια.

Κλείνοντας αξίζει να αναφερθεί η συζήτηση των άρθρων του νομοσχεδίου για αλλαγές³⁵ στο νομοσχέδιο που αφορά τις μελέτες των δημοσίων έργων μετά από εισήγηση του Υπ. ΠΕΧΩΔΕ Γ.Σουφλιά.

³³ Πονοκέφαλο στην κυβέρνηση προκάλεσε και η υπόθεση των παράνομων μετεγγραφών, που ξεκίνησε από την αποπομπή του Σάββα Τσιτουρίδη και κατέληξε στη δήλωση της Μαριέττας Γιαννάκου ότι περισσότερες αποκαλύψεις δεν θα άντεχε ο πολιτικός κόσμος.

³⁴ Στο μέτωπο των συμβασιούχων, εκείνοι που δεν περιλαμβάνονται στις ρυθμίσεις του υπουργείου Εσωτερικών, προσέφυγαν στη Δικαιοσύνη, διεκδικώντας την ακύρωση των νομοθετημάτων, ενώ στον «αέρα» βρέθηκε η διαδικασία κρίσεων στο Δημόσιο, λόγω παρατυπιών.

³⁵ Με απόφαση του υπουργού, μπορεί να καθορίζονται οι προδιαγραφές επάρκειας των τεχνικών υπηρεσιών όλων των αναθετουσών αρχών. Η επιλογή του αναδόχου θα διενεργείται με αρχιτεκτονικό διαγωνισμό. Μειώνεται η οικονομική βαρύτητα μιας προσφοράς στο στάδιο της προκαταρκτικής μελέτης, από το 25% στο 15%. Οι φορείς δεν μπορούν να προχωρούν σε οριστικές μελέτες για έργα που δεν είναι ενταγμένα σε προγραμματικό σχεδιασμό πενταετίας.

Βιβλιογραφία

- «Η Ελλάδα της Μεταπολίτευσης 1974-1990», Γ. Βούλγαρης, Θεμέλιο, 1986
- «Εκλογές και Κόμματα στη δεκαετία του '80», Χ. Λυριτζής & Η. Νικολακόπουλος, Θεμέλιο, 1990
- «ΠΑΣΟΚ. Δομή, εσωκομματικές κρίσεις και συγκέντρωση εξουσίας», Μ.Σπουρδαλάκης, Εξάντας, 1998
- «ΠΑΣΟΚ. Κόμμα-Κράτος-Κοινωνία», Μ.Σπουρδαλάκης, Πατάκης, 1998
- «Greece 1981-1989. The populist Decade», R.Clogg, Macmillan, 1993
- «Making of Party Democracy», T.S. Pappas, Macmillan, 1999
- «Για τον Λαό και το Έθνος», Α.Πανταζόπουλος, Πόλις, 2001
- «Κοινωνία και Πολιτική», Χ. Λυριτζής, Θεμέλιο, 1996
- «Προεκλογικό πρόγραμμα ΝΔ 2004»
- Διαδικτυακος τόπος «www.in.gr»